

PRAKTICKÝ JUDAISMUS

Rav Jisra'el Me'ir Lau

PRAKTICKÝ JUDAISMUS

Rav Jisra'el Me'ir Lau

Nakladatelství P3K

Praha 2012

Kniha byla vydána s laskavou podporou Daniela J. Kratkeho,
Nadace Židovské obce v Praze, Finančního košer portálu Shekel,
Nadačního fondu obětem holocaustu, Židovského muzea v Praze.

© Nakladatelství P3K, 2012
Translation © Jiří Blažek, 2012

© Jisra'el Me'ir Lau, 1997
© Modan Publishing House, 1997

ISBN 978-80-87343-09-8
ISBN 978-80-87343-12-8 (elektronická kniha PDF)

OBSAH

Předmluva / 7

Úvod / 9

STUDIUM A KONÁNÍ / 13

MODE ANI... / 17

Co jsou požehnání? / 20

Mezuza / 27

Synagoga / 30

Talit a cicit / 31

Tfilin / 33

Modlitba / 39

Kadiš / 46

Slyš, Izraeli! / 50

Čtení Tóry v pondělí a ve čtvrtek / 59

Další modlitby dne / 64

U STOLU / 71

Před jídlem / 73

Birchot ha-nehenin – Požehnání před užíváním dobrého tohoto světa / 76

Po skončení jídla / 81

Požehnání nad radostmi i strastmi / 85

Požehnání při spatření nebo zaslechnutí různých věcí / 89

Kašrut / 92

PŘIKÁZÁNÍ ZÁVISLÁ NA EREC JISRA'EL / 109

Svatost Erec Jisra'el / 110

Která přikázání závisejí na Erec Jisra'el? / 111

Trumot a ma'asrot – Obětiny a desátky / 118

Kil'ajim – Zkřížené druhy / 123

Sedmý neboli šabatový rok / 128

ŠABAT / 133

Zecher le-ma'ase be-rešit – Památka na dílo stvoření / 135

Erev šabat / 139

Kabalat šabat / 144

Ranní modlitba na šabat / 150
Musaf na šabat / 159
Kiduš a oběd na šabat / 161
Odpoledne / 162
Střez den odpočinku / 169
Některá obecná pravidla k šabatu / 177

SVÁTKY / 179

Jak jsou stanovena data židovských svátků? / 181
Jamim nora'im – Vysoké svátky / 186
Roš ha-šana / 190
Deset dní pokání, půst Gedaljův a šabat šuva / 208
Jom kipur / 210
Sukot / 219
Šmini aceret a Simchat Tora / 233
Chanuka / 238
Půst desátého tevetu; Jom ha-kadiš ha-klali – Den všeobecného kadiše / 244
Tu bi-švat / 246
Měsíc adar a čtyři parašjot / 247
Purim / 250
Měsíc nisan / 256
Pesach / 258
27. nisan – Jom ha-šo'a / 279
Sfirat ha-omer – Počítání omeru / 280
Měsíc ijar / 285
Šavu'ot / 289
Tři týdny smutku / 293

DO STO DVACETI LET! / 305

Brit mila – Obřízka / 306
Pidjon ha-ben – Vykoupení prvorozeného / 313
Bar micva / Bat micva / 317
Manželství / 321
Dinej taharat ha-mišpacha – Zákony týkající se rituální čistoty / 334
Požehnaný je skutečný soudce / 342

Doslov / 357
O autorovi / 359
Rejstřík / 360
Seznam tanachických knih / 362

PŘEDMLUVA

V souvislosti s judaismem se často používá slovo „ortodoxní“. Málokteré slovo je přitom tolik vzdáleno skutečné povaze judaismu, jako právě ortodoxie, tedy „správné slavení“. Judaismus je náboženstvím praktickým, píše v úvodu této publikace bývalý vrchní rabín Izraele Jisra'el Me'ir Lau. Praktickým v tom smyslu, že primární náplní a cílem judaismu je praxe, přesněji ortopraxe, „správná cesta“ směřující k naplňování Božích přikázání, tedy život, který je skrz naskrz prostoupen vztahem s Bohem. Veškerá diskuse uvnitř judaismu se odehrávala nad tím, jak má ona ortopraxe vypadat. Proto také *Praktický judaismus* začíná citátem z traktátu Pirkej Avot: *Ve-lo ha-midraš hu ha-ikar, ela ha-ma'ase* – tím skutečně důležitým není zkoumání, ale čin, praxe.

Bylo by velkou chybou chápat židovskou náboženskou praxi jako bohapustý soubor direktiv a duchovně prázdný život v neustálém sevření a strachu z možného porušení bezpočtu nařízení. *Praktický judaismus* se snaží ukázat tu tvář judaismu, kterou člověk, který není hlouběji obeznámen s jeho principy, může snadno přehlédnout, ale která je přitom jeho neoddělitelnou součástí. *Praktický judaismus* není halachickým, tj. právnickým dílem, jehož cílem by bylo formulovat nařízení, přikázání a tradice. Snaží se naopak odpovědět na otázky, které vnímavého člověka při konání přikázání – tj. při jejich praktickém naplňování – musí nutně napadnout: odkud pramení a jaký má jejich konání vůbec smysl.

Praktický judaismus vznikl původně jako kniha určená pro sekularizované Židy v Izraeli, kteří hledali cestu zpět k rodinným tradicím a k víře. Jeho další jazykové mutace vždy zohledňovaly potřeby Židů v dané zemi. Situace Židů v Izraeli nebo ve Spojených státech je pochopitelně v mnohém naprosto odlišná od současných realit života Židů

v České republice. Při práci na českém vydání jsme se proto snažili tyto rozdíly zohlednit, ale bez toho, abychom jakkoli narušili autorův záměr, který je pro všechna vydání stejný – připomenout Židům jejich bohaté duchovní a kulturní dědictví, které stojí za to zachovat. Věříme, že se *Praktický judaismus* stane pro své čtenáře užitečnou pomůckou a splní cíl, kvůli kterému vznikl.

*Jiří Blažek, překladatel
redakce nakladatelství*

Kniha *Praktický judaismus* je pokusem pomoci širokým vrstvám židovského národa při hledání odpovědí na základní otázky: Kdo jsme? Co je na nás zvláštního? Jaké povinnosti z toho vyplývají? Co je to *halacha* – židovský právní systém – a jak je uskutečňována v praxi? Na jakých ideologických a názorových základech stojí?

Tyto otázky se dnes ve všech skupinách židovské populace dostávají do popředí častěji než kdy dřív. Mnozí z nás – zvláště pak ti mladší – již nepřijímají fakt, že jsme Židé, jako samozřejmost. Chtějí víc – chtějí znát prameny židovství, ponořit se až k jeho kořenům a dozvědět se, co je zdrojem jeho existence.

S těmito otázkami a touhou *vědět* jsem byl konfrontován ve stovkách případů – ať už během veřejných vystoupení a přednášek, v médiích nebo pro malé skupiny, či v soukromých rozhovorech. Doba, kdy se Židé za své židovství styděli, pominula. Dnes se lidé stydí spíše za svou nevědlost, což vysvětluje druh otázek, kterými jsme neustále bombardováni: Co je modlitba? Proč se používají *tfilin*? Proč je tak důležité mít pokrytou hlavu? Jaký význam má *kadiš*? Co obsahuje svatební smlouva, *ketuba*, která se předčítá během svatebního obřadu? Proč člověk nesmí rozsvěcet světlo o šabat? Proč má Roš ha-šana dva dny?

Tato touha porozumět a dozvědět se víc vyústila v potřebu předložit zúčastněné veřejnosti knihu, která je nyní před vámi. Tato publikace sleduje každodenní i celoroční cyklus života věřícího Žida. Provádí čtenáře od okamžiku, kdy se Žid probouzí, až do chvíle, kdy se ukládá ke spánku. Rozebírá modlitby, požehnání, oblečení, pokrmy a nápoje, rodinný život i zvláštní chvíle v židovském kalendáři: šabat, svátky a památné dny. Ukazuje způsoby chování a jednání během všedních

dní i během zvláštních dnů duchovního povznesení a inspirace. Provází čtenáře radostnými okamžiky – narozením, *bar micva*, svatbou – a také smutnými událostmi, jako je úmrtí v rodině. Jak se Žid v takových chvílích chová? Co dělá? Co znamenají všechny ty zvyky a jak vůbec vznikly? Z čeho pramení víra, jež tyto tradice a zvyky živí a zároveň je jimi sama živena?

Základním cílem této knihy je poskytnout solidní úvod do židovských duchovních a etických hodnot a židovských zvyků jak těm, kterým se nedostalo dostatečného židovského vzdělání, tak i těm, kteří v průběhu času zapomněli mnohé z toho, co se naučili, nebo jejichž studium nešlo více do hloubky, k pochopení základního významu židovské víry a jejích tradic. *Praktický judaismus* chce oživit zájem o židovské pramenné zdroje, které – i když samy o sobě k víře nevedou – jsou minimálně nutnou podmínkou pro pochopení obrody našeho národa a tajemství jeho existence během generací.

Praktický judaismus nemá sloužit jako náhrada za *Šulchan aruch* nebo za modlitební knihu. Je zamýšlen jako brána k židovským pramenným textům. Hnacím motorem židovské tradice a tím, kdo může poskytovat autoritativní názory týkající se židovského práva, bude vždy instituce rabína a tato kniha rozhodně nemá v plánu tuto instituci nahradit. Nepodává žádná právní rozhodnutí. *Jediným zdrojem pro tato rozhodnutí je váš rabín.*

Doufáme, že tato publikace čtenáři alespoň pootevře okno do světa židovského zákona a víry – do světa, jehož základními institucemi byl a bude židovský právní kodex *Šulchan aruch* a rabín, jenž vynáší rozhodnutí založená na tomto zákoně. *Praktický judaismus* není vřezaným návodem k celému židovskému právu a způsobu života. Mnoha témata se nezabývá vůbec, jelikož jsme se rozhodli omezit náš záběr na ta témata, která ovlivňují každodenní život věřícího Žida. V případě zájmu sestavíme jinou publikaci, která se bude zabývat otázkami, jež jsme zde neřešili. Budeme proto našim čtenářům vděčni za jakýkoli komentář, který by nás v tomto ohledu mohl vést.

Skončíme zde citátem z výroků našich učenců, kteří nás učí, že když se Žid konečně setká se svým Stvořitelem, bude mu mimo jiné

položena tato otázka: „Co jsi učinil pro to, aby Tóra nebyla lidem Izraele zapomenuta?“

Modlíme se, aby *Praktický judaismus* byl skromnou odpovědí na tuto otázku, s níž se jednou bude muset potýkat každý Žid.

Rav Jisra'el Me'ir Lau

STUDIUM A KONÁNÍ

„Důležitější než zkoumání je konání.“ (Avot 1,17)

*„Studium Tóry je důležité, neboť člověka přivádí
k jejímu konání.“ (Bava kama 17a)*

Ijov (14,1) řekl: „Člověk, z ženy zrozený, žije jen krátce a jeho život je naplněn starostmi.“ Vzhledem ke krátkému rozsahu našich životů a těžkostem, jimž všichni čelíme, neexistuje člověk, který by neměl starosti, problémy, obtíže a dilemata. V modlitbě pak žádá většinou o ty věci, které se jej bezprostředně týkají: o pomoc při obstarávání živobytí, o společenské postavení, o zdraví, o radost z dětí. Je-li pravda, že každý člověk má svůj díl strastí, pak to možná platí o to více o Židech, kteří se mohou strachovat o své bezpečí, o práci a obávat se společenské diskriminace a kdo ví čeho ještě.

Avšak když se každé ráno modlíme, nacházíme v jedné z našich modliteb větu, která všechny každodenní obavy naprosto ignoruje. Nežádáme v ní totiž o peníze nebo prestiž, o úspěšné naplnění kariéry, o radost či o povýšení, ale o jednu obyčejnou věc: „Otče náš, milosrdný, který činíš milosrdenství, smiluj se nad námi a vlož do našich srdcí porozumění a umění naslouchat, učit se a vyučovat, střežit a konat a láskou naplnit všechna slova učení Tvé Tóry.“ Vše, co žádáme, je následující: Prosím, Bože, dej nám schopnost porozumět a chápat; moudrost, abychom byli schopni předat své dědictví jiným; abychom byli schopni použít svou *znalost* Tóry k *naplňování* přikázání v praxi, stejně jako Izraelité na Sinaji, kteří se zavázali následovat Boží přikázání ještě předtím, než je vyslechli, a hlásali: „Tak učiníme a poslechneme.“ Rovněž žádáme, abychom tato přikázání byli schopni konat nikoli mechanicky, ale „s láskou“ – dobrovolně.

Tóra je zde proto, aby ukázala člověku jeho cestu: cestu, kterou má následovat, i cestu, které by se měl vyvarovat. V Izraeli jsou dvě období dešťů. První období, na samotném začátku zimy, je v Tóře nazýváno *jore*, protože lidem ukazuje (*more*), že přichází zima. Slovo „Tóra“

pochází z téhož kořene jako *jore*, neboť i Tóra je naším průvodcem, ukazujícím cestu životem. A podobně i *halacha* – židovské právo – je odvozena od slova *halach* (inf. *lalechet*, kráčet) – protože nám říká, kterou cestou jít, a stanovuje, jak bychom měli žít.

Judaismus, který je složen z těchto „zákonů řídicích celý život“, se odlišuje od mnoha jiných náboženství, protože je to náboženství *praktické*. Bible – základ všeho, co v judaismu existuje – se skládá z pěti částí:

- A. legislativní
- B. prorocké
- C. poetické (Tehilim – Žalmy, Šir ha-širim – Píseň písní, Ejcha – Pláč)
- D. mudroslovné (Kohelet – Kazatel, Mišlej – Příslloví)
- E. narativní (veškeré narativní části biblického textu)

V judaismu se prolíná studium a konání, harmonie mezi vizí a jejím naplněním a praktické uskutečnění programů, hodnot a idejí obsažených v Knize knih. Judaismus stojí na dvou základech: teoretickém a praktickém. Vezměme kupříkladu *tfilin* (které budou podrobně rozebrány později), které obsahují dvě kožené schránky, v nichž jsou uloženy pasáže z Tóry. Jedna schránka se připevňuje na hlavu, kde je uchycena černými koženými pásky, druhá na paži. *Tfilin* na hlavě symbolizují ideologii judaismu, zatímco *tfilin* na paži její praktické uskutečňování. Nelze oddělit jedno od druhého – obojí je částí sjednoceného celku.

Protože judaismus je *praktické* náboženství, které vyžaduje po svých vyznavačích, aby lpěli na jeho hodnotách při každém kroku, jsou to tři verše, které se staly úhelnými kameny pro tisíce zákonů, které jsou závazné pro každého Žida – povinnost vyplývající ze skutečnosti, že ta nejvznešenější teorie je spojena s nejprostším činem den co den.

Prvním z těchto veršů je: „Hospodina stále před sebe si stavím.“ (Tehilim 16,8) To je krátké vyznání víry ve Stvořitele, „jehož sláva naplňuje svět“ a před jehož neustálým dohledem nad světem a jeho stvořením se nikdo nemůže skrýt.

Druhý verš zní: „Připrav se setkat se se svým Bohem, Izraeli.“ (Amos 4,12) To naznačuje, že židovský národ je povinen být neustále ve střehu, každý den, aby naplňoval povinnosti, které mu Bůh uložil.

A třetí verš je: „Ve všech svých cestách Jej rozeznávej.“ (Mišlej 3,6) Ten nás učí, že judaismus nám neumožňuje existovat ve vakuu, v odcizení světa. Naopak, naší povinností je konat ty nejsvětější a nejobyčejnější věci a skrze naši snahu je pozvedat a dávat jim duchovní obsah.

Tyto tři věci, za něž je Žid zodpovědný a které vyplývají z veršů uvedených výše, ovlivňují chování jednotlivce od okamžiku probuzení.

MODE ANI...

Kdykoli se ráno probudíme, jako bychom začínali psát novou kapitolu našeho života. Před námi se otevírá bezpočet možností; jako by veškeré stvoření procitlo vstříc neznámu. Duše, která od nás byla během spánku odňata, se vrací čerstvá a „očišťená“, vstříc každodenní aktivitě. A tak také cítíme vděčnost k našemu Stvořiteli a začínáme den slovy: „*Mode (Moda) ani* – Děkuji Ti, Králi živý a věčný, žes mi vrátil mou duši ve Své milosti, Tvá věrnost je neskonalá.“

Tato věta zanechá na celém nadcházejícím dni nesmazatelný otisk, neboť skrze ni vyznáváme, že jsme podřízeni vyšší moci, respektujeme Boží autoritu, následujeme Jeho příkázání a přijímáme cele fakt, že neustále stojíme před věčným Králem, což ovlivní naše činy po zbytek dne, na jehož prahu nyní stojíme. Ve slovech prorokových „Obnovuje se každého rána, tvá věrnost je neskonalá“ (Ejcha 3,23) se odráží idea, že stejně tak, jako je člověk každý den „obnoven“, tak by také měla každý den vzrůstat i jeho víra ve Stvořitele, jenž mu svěřil živou duši. Každý den Bůh rovněž obnovuje Svou víru v nás, jako kdyby každému z nás říkal: „Kéž spatřím, synu člověka, jak nezklameš důvěru, kterou jsem do tebe složil, a jakou duchovní obživu dnes díky své moudrosti získáš.“

Netilat jadajim – umývání rukou

Co následuje jako první po recitaci *Mode ani*? *Netilat jadajim* – umývání rukou, což po probuzení činí bezpočet lidí. Avšak v tomto případě se nejedná o obyčejné mytí mýdlem a vodou. Slovo *netila* je odvozeno z aramejského slova *natla*, nádoba. Poté, co uchopíme nádobu nebo pohár naplněný čerstvou vodou, umýváme si střídavě pravou a levou ruku tak, abychom každou ruku omyli celkem třikrát:

nádobu zvedneme pravou rukou, přendáme ji do levé a vylijeme vodu na pravou ruku. Přendáme nádobu do pravé ruky, polijeme levou a tak dále.

Jaký je význam tohoto omývání?

Naši učenci (Šabat 14a) nám říkají, že „ruce člověka jsou neustále v pohybu“. Tedy že se naše ruce pohybují, i když spíme, a občas se dotýkají i míst, která jsou za normálních okolností zakryta. Proto je musíme každé ráno očistit.

Jiný důvod je ten, že spánek je považován za jakousi „malou smrt“. „Spánek,“ jak praví naši učenci (Brachot 57b), „je jedna šedesátina smrti.“ Abychom se očistili i od malého množství rituální nečistoty, způsobené touto malou smrtí, umýváme si ruce.

Třetí důvod je ten, že každý den jsme považováni za nové bytosti, připravené opět sloužit svému Stvořiteli. Tak jako si kněží v Chrámu museli před zahájením bohoslužby omýt ruce, tak si i my omýváme ruce na znamení toho, že dobrovolně vstupujeme do služby Bohu.

Teprve po umytí rukou se smíme dotýkat šatů a jiných věcí. *Halacha* má samozřejmě co říci i k oděvu. Žádá po nás skromnost (tedy nevystavovat naše těla na odiv více, než je povoleno) a jednoduchost – to znamená neoblékat nic excentrického, co by volalo po pozornosti; nic, co vykřikuje do světa: „Podívej, tady jsem!“ *Halacha* ale zároveň zdůrazňuje, že šaty musí být čisté a v dobrém stavu. Talmud (Šabat 114a) nás učí, že pokud má učenec skvrnu na svých šatech, je to v podstatě stejný přečin, za který by byl hoden trestu smrti, neboť by to mohlo vést k tomu, že by si lidé přestali vážit samotné Tóry. Však také učenci a znalci Zákona jsou více než ostatní povinni dbát na šat, jenž halí jejich těla, neboť těla jsou schránou pro duši, kterou Bůh dal člověku.

Judaismus nezastává názor, že „šaty dělají člověka“, ale spíše, že „šaty ctí člověka“ (Šabat 113b), a když se oblékáme, musíme tak činit v souladu s prorokovým voláním (Micha 5,8): „Chod' skromně!“

Kromě obecných ustanovení, jak se oblékat, *halacha* specifikuje též zvláštní součásti oděvů, které Žid v průběhu dne nosí. Prvním z nich je pokrývka hlavy – *kipa*, nazývaná též jarmulka.

Odkud pochází kipa?

Pravidlo požadující, aby muž nosil pokrývku hlavy, pochází ze starověku a jeho cílem je vštípit člověku bázeň před Bohem, aby se podřídil Králi králů, u nějž nacházíme útočiště. Proto učenci zakázali každému muži ujit více než čtyři lokty (2,4 m) s nepokrytou hlavou. Zatímco používání pokrývky hlavy bylo ve starověku omezeno na určité zvláštní příležitosti, jako např. modlitba, v průběhu staletí se stalo jedním z vnějších znaků odlišujících Židy od Nežidů a rovněž i symbolem Žida dodržujícího přikázání.

Mnozí lidé říkají: „Co nám je po tom malém kousku látky na hlavě? Jaký má pro nás význam?“ Avšak jeho význam je mnohem hlubší a komplexnější. *Kipa*, podobně jako vojákův baret, ukazuje, že ten, kdo ji nosí, se ztotožňuje s určitou skupinou. Jakmile si voják baret nasadí, je si vědom, že na sebe přijal určitou zodpovědnost, musí se chovat podle určitých pravidel a nemůže zběhnout z jednotky, k níž byl přidělen. Podobně i ten, kdo nosí *kipu*, ví, že je příslušníkem Božího zástupu a jeho vnější identifikace od něj vyžaduje, aby se choval určitým způsobem, neboť je neoddělitelnou součástí zástupu Krále všehomíra. Ba co víc, sama skutečnost, že předchozí generace raději obětovaly vše, než aby opomněly nošení tohoto malého kousku oděvu, dodalo tomuto zvyku určitou úroveň posvátnosti – udělalo z ní svým způsobem něco podobného, jako je státní vlajka. Ta je koneckonců také jen kusem látky, ale její nesmírná důležitost spočívá v tom, co symbolizuje.

Jiným oděvem označujícím Žida je čtyřcípý oděv, *cicit*, s třásněmi na každém rohu, jehož význam rozebereme později (s. 31).

CO JSOU POŽEHNÁNÍ?

Probudili jsme se, recitovali *Mode ani*, omyli ruce, umyli se a oblékli. Můžeme se tedy nyní posadit a dát si snídani a ranní kávu?

Judaismus říká: Počkej chvílku! Než se posadíme k jídlu, musíme nejprve vzdát chválu a díky Stvořiteli, který nám umožnil, abychom si užívali těchto zdánlivě samozřejmých radostí tohoto světa: moci vstát,

... POŽEHNÁNÍ – KAŠRUT – MEZUZA – TALIT
TFILIN – KADIŠ – AMIDA – ŠABAT – KIDUŠ
HAVDALA – ROŠ HA-ŠANA – JOM KIPUR – SUKOT
CHANUKA – PURIM – PESACH – BRIT MILA
BAR MICVA – MANŽELSTVÍ – POHŘEB ...